

Újabb hullámához érkezett a „Grenzenlos” hat hónapos rendezvénysorozata, amelyik „Budapest—Berlin, kulturális találkozások” alcímmel szeptember elejétől március végéig kínálja a kölcsönös ismerkedés lehetőségét. Az első szakaszában harmincnál több program várta kétszáznál több magyar művésszel a porosz metropolisz érdeklődőit, a második menetben mintegy hatvanra duzzadt a rendezvények száma, és ismét két-„századnyi” személyiséget várnak a Spree partjára.

Az extrém-radikális zavargásairól, no meg a török—olasz lakosságáról és bohémvilágáról, kisgalériáiról és kiskocsmáiról híres-hírhedt Kreuzberg kultúrháza — a Bethanien — működött együtt itteni magyar „testvérével” abban, hogy „gedächtnisRÄUME” („emlékTEREK”) elnevezéssel Erdély Miklós — vagy ahogyan itt nevezik: „a magyar Beuys” — munkásságának tisztelegjen. A város szívében — a Magyar Házban — négy fiatal avantgárd alkotó — Kiss Péter, Gémes Péter, Sugár János és Trombitás Tamás — helyszínen rögtönzött vizuális koncepcióit láthatta a

nagy sikerű vernisszázs közönsége, videóvetítéssel. A kallódó fiatalokat, külföldi és „bennszülött” idegeneket, kábftósokat és lelki sérülteket programszerűen felkaroló Künstlerhaus Bethanienben pedig performance-ok sorozata meg happenings ciklusa következett február első felében, Bukta Imre és Halász Károly, valamint Szirtes János „celebrálásával”.

A széles skála másik véglete az Erdélyből másfél évtizede áttelepült, Budapesten élő és alkotó Szervátiusz Tibor monumentális plasztikáinak reprezentatív tárlata. A hatvanéves szobrásznak egyébként ez az első külföldi bemutatkozása egyéni kiállítás anyaggal, és méltóbb helyszínt találni sem lehetett volna, mint a rusztikusan zord spandaui citadella gótikus díszterme, középkori rondellája — ez a legrégebbi erődítményrészlet Nagy-Berlin-szerte. Ide hozták például a Budavári Palota kupolája alól döbbenetesen drámai vörösréz remekét — a Dózsát a tüzes trónon. Sára Sándor az utóbbi hetekben másodszor tartózkodik Berlinben, mert egyórás portréfilmet forgat az erdélyi mesterről a tévé számára.

A peremkerületi kultúrházakban tovább nyílik a legező, mert például Trepowban, a szecessziós, századfordulón épült Rathausban — nem messze a még mindig álló, toronymagasságú szovjet hősi emlékműtől — a kortárs magyar grafika fogadja a belépőt, Hohenschönhausen vasbeton lakónegyedében pedig, az Arcus Galériában a magyarországi németek „ötös fogata” (például a soroksári születésű Misch Ádám és Bartl József festőművész) várja a látogatót. A Verborgenes Museumban a nyolcvanéves, amszterdami magyar fotográfusnő — Éva Besnyő — fotói láthatók, aki a kritikus harmincas években dolgozott Berlinben, és korántsem teljes a felsorolás. Világhírű filmrendezőnk — Szabó István — nemzetközi szemináriumot vezet

Berlini levél

Határok nélkül

március elején a porosz fővárosban, a Balázs Béla Stúdió három évtizedének keresztmetszetét pedig videók, játékfilmek sorozatai adják az Arsenal moziban, Szabó „Apa”-jától Huszárik „Szindbád”-ján és Bódy „Nárcis”-án át Szirtes „Lenz”-éig, avagy a Dér—Hartai páros „Szépleányok”-jáig. Legalább ilyen bőkezű a zenei kínálat! Jön a Concentus Hungaricus, amelynek tagjai köztudottan híres szólisták és koncertmesterek (a pompás Schauspielhaus kamaratermében szerepelnek), aztán az Új Zenei Stúdió a maga „minimálzenei” programjaival (Vidovszky, Sárosi, Jeney). Az 1965-ben Marosvásárhelyt alapított, nevében is erdélyi kamarazenekar — a Camera Transsylvanica — nyolcvanas években Magyarországra emigrált tagjai

hozták ismét létre Budapesten, 1989-ben az együtttest. Selmeczi János vezetésével továbbviszik szülőföldjük román és magyar, szebeni szász és temesvári sváb, valamint székely hagyományait.

Sajátos teret kap az irodalom is, mégpedig a német—magyar kettősség jegyében. Irodalmi kollokvium keretében — a DAAD Galéria patronálásával — „vegyespárosok” lépnek fel egymás után. Például **Eörsi István**nal Adolf Endler, Földényi Lászlóval Rüdiger Safranski képez „duettet”, és Esterházy Péterrel Oskar Pastior folytat párbeszédet. A Temesvárról Nyugat-Berlinbe emigrált Herta Müller Krasznahorkai Lászlót választotta, Konrád Györgynek Hans-Joachim Schädler lett a partnere — akárcsak korábban Budapesten —, Petri György Rainer Kirsch műsorvezetésével vendégszerepel, végül a Nádas Péter és a Hans-Dieter Zimmermann duó köszönti a hetvenesztendős Mészöly Miklóst. A Hebbel Theaterben a bécsi George Tabori színházi szakembert Thomas Langhoff rendező mutatja be a nézőknek.

Ha már a teátrumra tértünk át: Eszenyi Enikő rendezésében Büchner Leonce és

Lénájával ismerkedhetnek a berliniek, Kentaur (azaz Erkel László fiatal képzőművész) díszletei között, itt lesz A Hold Színháza az Álarcosbállal, A katona történetével és a Stációkkal, míg Olescher Tamás és a Multimédia műhelymunka-jellegűen mutatja be az Epos Hungaria ciklust. Akárcsak a Künstlerhaus Bethanien egyéb — hasonló jellegű — rendezvényein, a Schlesische Strassén levő ifjúsági házban is berlini török vagy távol-keleti fiatalokkal együtt lép felnek fel a magyarok, a kölcsönös megértést jelezvén. Mint ahogyan az itteni Hochschule der Künste, illetve a budapesti Iparművészeti Főiskola is közös szemináriumot tart márciusban egy hosszú lejáratú projekt kivitelezése érdekében, amely a két főváros kormányzati negyedének építészeti terveihez készít fiatalosan friss szemléletű javaslatokat.

Így az eredetileg hat hónaposra tervezett Grenzenlos fesztivál utóélete hosszú évekre továbbgyűrűzik majd...

WAGNER ISTVÁN